

Marcin Kojder, Mariusz Koper

Przezwiseka i pseudonimy sportowców

Prace Językoznawcze 18/3, 101-111

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Marcin Kojder
Lublin
e-mail: marcin.kojder@wp.pl
Mariusz Koper
Lublin
e-mail: mkoper@kul.lublin.pl

Przezwiseka i pseudonimy sportowców

Nicknames and Pseudonyms Used by Sportspersons

The authors present a selection of sportspersons' nicknames and pseudonyms used in the Polish and European media.

Słowa kluczowe: przezwiseko, pseudonim, analiza semantyczna, strukturalna, nazwa własna, sport, media

Key words: nickname, pseudonym, semantic analysis, structural analysis, personal name, sport, the media

Współczesny sport zyskuje coraz większą rangę w życiu indywidualnym i społecznym. Duży wpływ na jego promocję i pozytywny wizerunek mają środki masowego przekazu. Dziennikarze sportowi pracujący w radiu, telewizji, prasie ogólnej i specjalistycznej nierzadko podkreślają doniosłość wydarzeń sportowych, kreując zawodników na współczesnych bohaterów (Koper 2016: 14). Niemal w tym udział mają również kibice oglądający wydarzenia na arenach sportowych bądź też za pośrednictwem mass mediów. Warto w tym miejscu wspomnieć o ważnej roli internetu, który jako największe i najpotężniejsze współczesne medium, podejmuje na szeroką skalę problematykę sportową. Autorzy witryn internetowych, twórcy blogów, osoby skupione wokół portali społecznościowych często komentują zmagania, poddając ocenie poczynania samych sportowców. Zawodnicy są dla nich niejednokrotnie idolami, zaś dla młodszego pokolenia wzorem do naśladowania w początkach kariery zawodniczej. Aby analizować ich poczynania, używają zarówno nominacji oficjalnej (najczęściej imienia i nazwiska), jak też określeń bardziej charakterystycznych dla żywego języka mówionego i potocznej polszczyzny mówionej oraz jej różnych odmian socjolektalnych.

Przedmiotem niniejszego artykułu są zagadnienia koncentrujące się wokół onomastyki sportowej. Jego celem jest próba uporządkowania oraz odróżnienia terminów antroponimicznych służących nominacji sportowców, analiza funkcji, charakterystyka semantyczna i strukturalna zebranego materiału, a także ukazanie pewnych tendencji i motywacji w zakresie nazywania sportowców. Na aspekt proprialny nazewnictwa sportowego zwracano już kilkakrotnie uwagę. Koncentrowała się ona jednak głównie na motywacji onomastycznej nazw klubów piłkarskich (Koper 2016: 19). Mariusz Koper w artykule *Peryfrazы w języku komentatorów sportowych* w zakresie nazewnictwa osobowego zajmuje się wyłącznie konstrukcjami peryfrastycznymi funkcjonującymi w polskich mediach, a określającymi polskich i zagranicznych sportowców (Koper 2012: 113–122). Spośród prac naukowych poświęconych *stricte* omawianym w tym artykule kategoriom antroponimicznym na uwagę zasługuje publikacja Katarzyny Dawidowicz o przezwiskach polskich sportowców (Dawidowicz 2011: 95–102). Na materiale kilkudziesięciu zasłyszanych przezwisk autorka dokonała ich analizy znaczeniowej oraz strukturalno-gramatycznej. Zbiór ten obejmuje zarówno przezwiska znanych polskich sportowców, jak i osób uprawiających amatorsko różne dyscypliny sportowe. W części analitycznej przedstawiła główne procesy nominacyjne, jakie zachodzą w przezwiskach sportowców. Poza niewątpliwymi zaletami tego studium, należy zauważyć, iż niektóre propozycje interpretacyjne autorki wydają się dyskusyjne. Będzie o nich mowa w drugiej części tej publikacji. Z innych opracowań poświęconych antroponimii sportowców należy wymienić publikację Kingi Zawodzińskiej-Bukowic. W jednym z artykułów badaczka zajęła się zastępczymi fakultatywnymi nazwami osobowymi polskich sportowców (Zawodzińska 2010: 431–443).

Punktem wyjścia do niniejszych rozważań będą wstępne ustalenia terminologiczne i definicyjne analizowanych tutaj kategorii, które wiążą się bezpośrednio z problematyką metodologii badań antroponimicznych. W pracach z zakresu nazewnictwa osobowego różnie bowiem są definiowane te miana. Podyktowane jest to m.in. niejednorodnym sposobem hierarchizacji cech tej kategorii nazw, odmiennymi punktami widzenia, które wynikają z różnych aspektów badania antroponimów: stylistyczno-semantycznego, pragmatycznego, socjologicznego, psychologicznego itp. (Cieślikowa 1998: 71–80). Najczęściej jednak przezwisko charakteryzowane jest jako kategoria antroponimiczna tworzona z przyczyn ekspresywnych. W odróżnieniu od przezwisk potocznych (*baran, cielę, kobyła, osioł*) służy identyfikacji, nie zaś ekspresji czy agresji. Jego główne cechy to nacechowanie emocjonalnie oraz specyficzna twórczość werbalna użytkowników języka. Zazwyczaj ta kategoria antroponimiczna oparta jest na metaforze i metonimii (Cieślikowa 1998a: 119–121).

Drugi z interesujących nas terminów – pseudonim – to kategoria antroponimiczna, którą najczęściej wybiera lub tworzy sam podmiot nazwania. Autorzy opracowań onomastycznych podają różne motywy wyboru pseudonimu. Należą do nich względy osobiste, ideowe, zwyczaj językowy lub moda, wreszcie przyczyny polityczne lub społeczne (Cieślikowa 1998b: 135–136). W nominacji sportowców należy doszukiwać się jeszcze innych przyczyn. Wydaje się, iż jest to jeden z bardzo ważnych elementów kreacji wizerunku, promocji oraz reklamy samego zawodnika. Swoista moda na pseudonimy widoczna jest zwłaszcza w sportach walki (np. boks, MMA¹). Poza obecnością w przestrzeni medialnej miana te występują również na strojach sportowych zawodników.

W literaturze onomastycznej, w szczególności zaś w środkach masowego przekazu, mamy do czynienia z chaosem terminologicznym w używaniu tych określeń. Dziennikarze sportowi, kibice, jak i sami sportowcy częstokroć przezwiśko, pseudonim, a nawet przydomek traktują wymiennie. Zwłaszcza dwie ostatnie kategorie traktowane są w mass mediach jako struktury synonimiczne. Warto zauważyć, iż tradycja onomastyczna oraz metodologia badań antroponimów zdecydowanie przeczy tym ustaleniom. Definiowany zgodnie z literaturą przedmiotu *przydomek* to „trzecie określenie (poza imieniem i nazwiskiem w dzisiejszym znaczeniu) pewnej linii genealogicznej rozrodzonej rodziny nadane w celu wyróżnienia jednej rodziny od innej, zrównania pewnej rodziny pod względem społecznym, zwyczajowo-kulturowym z innymi rodzinami” (Breza 1998). Motyw deferencyjny jest dominujący. Jak słusznie zauważa Aleksandra Cieślikowa, współcześnie o przydomkach mówimy jedynie w gwarach, w innych językach środowiskowych mówimy tylko o przezwiśkach (Cieślikowa 1998: 180). Przydomki bowiem oznaczają całe rodziny i są przekazywane następnym pokoleniom (Biolik 1983: 165–180). Pewien chaos terminologiczny oraz niespójność z tradycją onomastyczną w tym zakresie wykazują również współczesne opracowania leksykograficzne. W słownikach przydomek traktowany jest bowiem jako przezwiśko nadane komuś ze względu na jakąś jego charakterystyczną cechę wyglądu, sposobu bycia (Dunaj 1999: 197; Zgółkowska 2001: 213).

Literatura przedmiotu dotycząca przezwiśka oraz pseudonimu jest impo-
nująca. Spośród szerokiego grona badaczy kategorią tą zajmowali się m.in.: Aleksandra Cieślikowa (1998, 1998a, 1998b), Kazimierz Długosz (1983, 2003), Sławomir Gala (1975, 1979), Robert Mrózek (1998, 2007), Agnieszka Myszk
ka (2003, 2007, 2007a), Adam Siwiec (2014), Tadeusz Skulina (1972, 1974, 1976), Stefan Warchoł (1994) i wielu innych. O przezwiśkach i pseudonimach

¹ MMA – mieszane sztuki walki (ang. *mixed martial arts*).

odnajdujemy także wiele informacji w przestrzeni medialnej. Są to m.in. artykuły publicystyczne w prasie oraz internecie. Publikacje te mogą czasami służyć pomocą w określeniu przyczyn nadania takiego czy innego miana sportowcowi. Motywacje te są bowiem bardzo odległe, a przez to nieczytelne dla przeciętnego odbiorcy.

Na potrzeby niniejszego artykułu autorzy wykorzystali przezwiska i pseudonimy funkcjonujące w przestrzeni medialnej. Materiał badawczy został zaczerpnięty zarówno z języka mówionego w odmianie środowiskowo-profesjonalnej (relacja radiowa, komentarz telewizyjny, relacja „na żywo” w internecie), jak i języka kibiców na forach internetowych czy też komentarzach do artykułów, które ukazują się w witrynach internetowych. Ogółem zebrano ponad 150 przezwisk i pseudonimów polskich oraz zagranicznych sportowców uprawiających różne dyscypliny sportu. Są to m.in.: piłka nożna, kolarstwo, siatkówka, piłka ręczna, boks, żużel, lekkoatletyka, MMA. Materiał badawczy został wynotowany zarówno z polskich, jak i zagranicznych mediów. Część przezwisk i pseudonimów funkcjonuje równolegle w kilku językach. Dotyczy to w szczególności sportowców powszechnie znanych na arenach całego świata. Można w tym przypadku mówić o internacjonalizmie i uniwersalizmie tych kategorii antroponimicznych.

Analiza motywacji semantycznej przezwisk pozwala na wyodrębnienie kilku podstawowych typów. Najczęściej występującym tworzycem tej kategorii antroponimicznej są przekształcenia nazwisk. Spośród kilkunastu przykładów warto wymienić m.in. przezwiska: *Franek* (Tomasz Frankowski)², *Frytka* (Mariusz Fyrstenberg), *Jeleń* (Daniel Jeleniewski), *Kwiatek // Kwiat* (Michał Kwiatkowski), *Lewy* (Robert Lewandowski, także w lekkoatletyce Marcin Lewandowski), *Malita* (Patryk Malitowski), *Matka* (Marcin Matkowski), *Misiek* (Robert Miśkiewicz), *Okoń* (Miroslaw Okoński), *Piszczu* (Łukasz Piszczek), *Rosół* (Marcin Rosłoń), *Sagan* (Marek Saganowski), *Szymek* (Miroslaw Szymkowiak), *Wieszczu* (Tomasz Wieszczycycki), *Żuraw* (Maciej Żurawski).

Jak wynika z przeprowadzonych analiz i badań statystycznych, tym typem przezwisk posługują się zarówno dziennikarze sportowi, jak i oglądający wydarzenia kibice. Na obecnym etapie badań trudno wnioskować, jaka jest właściwa i najczęstsza geneza tych tworów. Wydaje się jednak, iż część z nich wywodzi się z żargonu, którym na co dzień posługują się sportowcy. Część nieoficjalnych mian została zaadaptowana w wyspecjalizowanym socjolekcie profesjonalnym, tj. języku dziennikarzy sportowych w radiu, telewizji oraz internecie. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w znajomości

---

² W nawiasie podawano imię i nazwisko sportowca, którego dotyczy przezwisko lub pseudonim.

danej dyscypliny przez samych dziennikarzy oraz ich osobistych kontaktach ze sportowcami. Zapewne część przezwisk została też utworzona przez kibiców sympatyzujących z zawodnikami. Zdarza się, że sami sportowcy w sposób świadomy bądź nie popularyzują swoje nieoficjalne miana w przestrzeni medialnej. Szczególnym przykładem jest w tym przypadku publikacja Marcina Rosłonia, w której autor – w przeszłości piłkarz, obecnie zaś dziennikarz jednej ze stacji telewizyjnych – odnotował wiele dawnych i współczesnych przezwisk piłkarzy (Rosłoń 2011).

Skracanie nazwisk i tworzenie od nich przezwisk to jedna z cech żargonu sportowego. W ten sposób porozumiewają się sami sportowcy w trakcie zawodów sportowych. Prym w takim nazewnictwie wiedzie piłka nożna oraz dyscypliny, gdzie istotna jest gra zespołowa oraz szybkie, niekiedy „zakodowane” porozumiewanie na boisku. Bywa i tak, że przezwiskiem określani są sportowcy uprawiający dyscypliny indywidualne.

Drugą, mniej liczną grupę, stanowią przezwiska, które są wynikiem przekształcenia imion. Bardzo często pojawiają się w tym przypadku deminutywa i hipokorystyka. Są one przejawem rejestru emocjonalnego języka, występującego zarówno w odmianie dziennikarsko-sportowej, jak i języku kibiców. W zebranych materiale nie odnaleziono form zgrubiałych o zabarwieniu pejoratywnym. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy szukać w tym, iż sportowcy traktowani są często jako bohaterowie, częstokroć będący chlubą całego narodu. Użycie takich struktur imienia to przejaw sympatii, szacunku, a nawet uwielbienia. Formacje takie zmniejszają również dystans między dziennikarzami, kibicami a sportowcami. Oto przykłady niektórych z nich: *Carlos* (Karol Baran), *Isia* (Agnieszka Radwańska), *Jerzyk* (Jerzy Janowicz), *Kuba* (Jakub Błaszczykowski), *Łelek* (Paweł Miesiąc), *Stan* (Stanisław Terlecki), *Usia* (Urszula Radwańska). Warto odnotować, iż część przywołanych przezwisk polskich sportowców funkcjonuje również poza granicami kraju. Przykładem może być np. formacja *Piszczu* (Łukasz Piszczek), używana np. w trakcie meczów przez niemieckiego spikera oraz kibiców Borussia Dortmund.

Stosunkowo nieliczną grupę stanowią przezwiska urobione od inicjałów, tj. imienia i nazwiska sportowca. Niektóre z nich tworzone są na wzór skrótowców – literowców. Są to następujące miana: *Pepe* – forma nawiązująca do piłkarza portugalskiego (Piotr Protasiewicz), *AJ* (Andreas Jonsson), *CJ* (Christopher Sutton), *CR7* (Cristiano Ronaldo), *LuLu* (Luiz Leon Sanchez).

Osobnego potraktowania wymagają przezwiska tworzone drogą metafory i metonimii. Bardzo często ważna jest tutaj motywacja pozajęzykowa przezwisk, tj. znajomość samej dyscypliny, życiorysu sportowca, a nawet jego najbliższej rodziny. Z uwagi na odległe częstokroć skojarzenia dla niektórych odbiorców ich motywacja może być nieczytelna. W tym miejscu przedstawiamy

kilka przykładów przezwisk metaforycznych i metonimicznych wraz z ich motywacją, np.: *Diabeł* 'według jednego z komentatorów «wkładał głowę tam, gdzie inni bali się włożyć nogę»' (Andrzej Szarmach), *Focus* 'jego rodzina prowadzi salon samochodowy firmy Ford' (Mariusz Franków), *Gianni* 'ma szczególne upodobanie do strojów firmy Gianni Versace' (Tomasz Hajto), *Panzervagen* 'zawodnik niemiecki, charakteryzuje się dużą wytrzymałością, jak samochód pancerny' (Tony Martin), *El Pistolero* 'przekraczając linię mety, wykonuje gest «strzału z rewolweru»' (Alberto Contador), *Professor* 'przez wiele lat reprezentował drużynę z Oxfordu; również dla podkreślenia wielokrotnego zdobycia tytułu mistrza świata' (Hans Nielsen), *Roger* 'jest fizycznie podobny do Rogera Mili, piłkarza kameruńskiego' (Sebastian Mila), *Kielbasa* 'w trakcie kariery sportowej zajmował się również dystrybucją wędlin' (Grzegorz Piechna), *Determinator* 'jest bardzo wytrzymały' (Peter Sagan), *Tasmanian Devil* 'pochodzi z Nowej Zelandii' (Richie Porte). Bywa tak, że motywacja przezwiska jest świadomie zatajana przez środowisko oraz samych sportowców, jak w przypadku siatkarza Mariusza Wlazłego, powszechnie nazywanego przezwiskiem *Szampon*. W mediach, głównie w internecie, krążą hipotezy mówiące o zakładzie, w wyniku którego zawodnik wypił szampon, natomiast rzeczywista motywacja jest solidarnie utrzymywana w tajemnicy przez całe środowisko.

Nieodłącznym składnikiem analizy antroponimicznej jest charakterystyka strukturalno-gramatyczna antroponimów. W zależności od charakteru pracy bywa ona omawiana osobno bądź też w ramach podziału semantycznego jako jego uzupełnienie.

Jeśli chodzi o analizę formalną przezwisk, zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią derywaty utworzone od nazwisk. Bardzo często stosowanym mechanizmem jest skrócenie nazwiska na drodze dezintegracji podstawy. Ucięcie to najczęściej występuje na granicy morfemów i sylab poprzez odłączenie formantu tworzącego nazwisko. Powstają nowe rzeczowniki, np.: *Malita* (Patryk Malitowski), *Winiar* (Michał Winiarski). Nierzadko motywacją tworzenia przezwiska jest skojarzenie z identycznie brzmiącym apelatywem, np.: *Huzar* (Bartosz Huzarski), *Jeleń* (Dawid Jeleniewski), *Sagan* (Marek Saganowski), *Świder* (Piotr Świdorski).

Drugą grupę stanowią przezwiska rzeczownikowe utworzone drogą dezintegracji podstawy oraz dodania stosownego formantu słowotwórczego. W odróżnieniu od poprzedniego typu ucięcie to zazwyczaj nie występuje na granicy morfemów czy sylab. Są to miana z wykładnikiem formalnym *-ak*: *Miedziak* (Adrian Miedziński), *-ek*: *Chrapek* (Piotr Chrapkowski), *Lijek* (Krzysztof Lijewski), *Rutek* (Marek Rutkiewicz), *Zielek* (Jacek Zieliński). We wszystkich odnotowanych przypadkach sufiks ten pełni funkcję strukturalną. W podobny sposób tworzone są przezwiska przymiotnikowe. Dezintegracji podstawy towa-

rzyszy zmiana paradygmatu oraz dodanie końcówki fleksyjnej -y: *Lewy* (Robert Lewandowski), *Goły* (Michał Gołaś). W obydwu odnotowanych przykładach motywację taką wzmacniają tak samo brzmiące przymiotniki: *goły*, *lewy*.

Bardzo charakterystyczny jest typ przezwisk (spieszceń) utworzonych od imion lub nazwisk sportowców zagranicznych. Jest on właściwy zwłaszcza dla zawodników uprawiających skoki narciarskie: *Simi* (Simon Ammann), *Kofi* (Adreas Kofler), *Andi*, *Goldi* (Adreas Goldberger), *Koldi* (Roman Koudelka), ale także przedstawicieli innych dyscyplin, np. kolarzy: *Froomy* (Christopher Froome), *Masi* (Marcel Vyss), *Vaki* (Peter Vakocz). Na wzór tych struktur powstawały przezwiiska polskich żuźlowców typu *Bali* (Damian Baliński), *Koldi* (Janusz Kołodziej), *Zengi* (Grzegorz Zengota). Zazwyczaj przezwiiska te tworzone są na wzór deminutiwów imion obcych, głównie angielskich i niemieckich. Dodanie formantu -i do skróconej formy imienia lub nazwiska powoduje zmianę paradygmatu fleksyjnego. Formacje takie odmieniają się według wzorca przymiotnikowego. Znamienny może być fakt, że w Polsce przezwiiska tego typu dominują wśród sportowców uprawiających żuźel i zostały utworzone przez Tomasza Lorka, jednego z czołowych komentatorów tego sportu w Polsce. Może to świadczyć o tym, że antroponimy te pełnią funkcję integracyjną w obrębie konkretnych środowisk.

Ostatnią grupę przezwisk stanowią struktury motywowane wyrazami pospolitymi lub funkcjonującymi już nazwami własnymi. Przezwiiska tego typu, powstałe w wyniku procesu onimizacji (unazwownienia wyrazu pospolitego) lub transonimizacji (przeniesienia nazwy własnej z jednej kategorii do innej), określają nosiciela w inny, ciekawy, ekspresywny sposób. Nazwy takie mogą charakteryzować w sposób:

- a) bezpośredni poprzez wskazanie cechy lub elementu wyglądu nazywanej osoby, np. *Mały* 'jest niskiego wzrostu' (Jarosław Hampel), *Kasa* 'odniesienie do brzmienia nazwiska' (Sławomir Szmaj), *Okularnik* 'nosi okulary' (Peter Karlsson);
- b) pośredni poprzez porównanie do osoby lub przedmiotu, z którym nosiciel ma cechy wspólne, np. *Dzidzius* 'jest młodszym bratem innego zawodnika, Bartosza Jureckiego' (Michał Jurecki), *Goryl* 'jest podobny do goryla' (Andre Greipel). W podobny sposób funkcjonują przezwiiska motywowane innymi nazwami własnymi: *John Travolta* (Fabian Drzyzga), *Focus* (Mariusz Franków), *Robocop* (Vasil Kiriienka), *Shreck* (Bartosz Jurecki), *Spartacus* (Fabian Cancellara).

Odrębną kategorię antroponimiczną stanowią pseudonimy. Pomimo różnic kategorialnych, polegających na autokreacji nazwy oraz pełnionej funkcji, pseudonimy wykazują dużo podobieństw do przezwisk. Podobne procesy zachodzą też w zakresie nominacji. Zasadniczo w obrębie pseudonimów

można wydzielić dwa typy znaczeniowe – przekształcenia imion i nazwisk oraz pseudonimy metaforyczne i metonimiczne.

Liczną grupę wśród zebranych pseudonimów stanowią przekształcenia imion i nazwisk, np.: *Główka* (Krzysztof Głowacki), *Juras* (Łukasz Jurkowski), *Master* (Mateusz Masternak), *Proxa* (Grzegorz Proksa), *Pudzian* (Mariusz Pudzianowski), *Różal* (Marcin Różalski), *Szpila* (Artur Szpilka). Formacje te prawdopodobnie pierwotnie funkcjonowały jako przezwiska, przeszły jednak do kategorii pseudonimu i używane są wraz z nazwiskiem. Ta nowa kategoria powstała w latach 90. XX w. i od tego czasu dynamicznie się rozwija w antropimii sportowej. Można to tłumaczyć znacznym wzrostem dostępności do uprawiania sportu, szczególnie sportów walki w Polsce po 1990 r. Przewiska, funkcjonujące w środowisku sportowców amatorów, zostały przez nich zaakceptowane i są używane jako pseudonimy po rozpoczęciu kariery zawodowej.

Grupa pseudonimów metaforycznych i metonimicznych skupia się bardzo często na skojarzeniach z walecznością, nieustępliwością, siłą, przywództwem. W tym celu wykorzystywana jest metaforyka odnosząca się do siły zwierzęcej, grozy, przywództwa, bezwzględności, np.: *Byk* (Tomasz Bonin), *Diablo* (Krzysztof Włodarczyk), *Harnaś* (Paweł Kołodziej), *Kanibal* (Mamed Chalidow), *The Beast* (Damian Jonak), *Tygrys* (Dariusz Michalczewski), *Wojownik* (Rafał Jackiewicz), *Wiking* (Mariusz Wach).

Wszystkie te miana związane są z walką, mają za zadanie zbudowanie wizerunku zawodnika jako twardego, wojowniczego. Pełnią zatem funkcję ekspresywną, przejawiającą się w budowaniu pożądanego obrazu nosiciela nazwy – silnego, twardego, budzącego lęk wojownika. Trudno zgodzić się z tezą Katarzyny Dawidowicz, według której antroponimy typu *Diablo*, *Tiger*, *Dominator* motywowane są cechami wewnętrznymi (Dawidowicz 2011: 100). Dyskusyjne jest też włączenie ich w poczet przezwisk. Pseudonimy te są wprowadzane przez wybór cechy-życzenia (postawa wolicjonalna) poprzez nawiązanie do cechy oczekiwanej. Funkcjonują nie tylko w rzeczywistości pozajęzykowej, gdyż wykorzystywane są w kreacji wizerunku, np. w strojach sportowych. Poza tym często występują jako nieodłączna część składowa imienia i nazwiska (*Krzysztof „Diablo” Włodarczyk*, *Tomasz „Góral” Adamek*, *Dariusz „Tygrys” Michalczewski*).

W zakresie analizy strukturalno-gramatycznej pseudonimów wyróżniamy dwie klasy: nazwy własne przeniesione (etnonimy, imiona obce) oraz grupę pseudonimów motywowanych apelatywami rzeczownikowymi. Wszystkie dzięki onimizacji stają się nazwami własnymi określającymi danego sportowca. Wśród nazw własnych przeniesionych funkcjonują dwie podgrupy: a) pseudonimy motywowane etnonimami: *Cygan* (Dawid KostECKI), *Góral* (Tomasz Adamek), *Wiking* (Mariusz Wach); oraz b) imiona obce: *Andrew* (Andrzej

Golota – chociaż nigdy nie używał wykreowanego pseudonimu), *John* (Jan Błachowicz). Najliczniejszą grupę stanowią nazwy pochodzące od apelatywów: *Goryl* (Tomasz Drwal), *Model* (Krzysztof Kułak), *Kulturysta* (Rafał Moks), *El Testosteron* (Marcin Najman; w rezultacie słabych wyników sportowych dziennikarze nadali mu przezwiśko *El Estrogen*), *Tiger // Tygrys* (Dariusz Michalczewski), *Wojownik* (Rafał Jackiewicz). Wiele pseudonimów polskich pięściarzy wykorzystuje obcy komponent języka. Jak już wcześniej zaznaczono, większość z nich nawiązuje do cechy oczekiwanej (postawa wolicjonalna). Mają one pokazać wielkość zawodnika, a nawet odstraszyć rywala.

Osobna kwestia zasługująca na uwagę ma związek z pseudonimami międzynarodowymi, często tłumaczonymi na inne języki. Dotyczy to najczęściej wybitnych sportowców, głównie bokserów, którzy cieszą się międzynarodową sławą. Pseudonimy takie tłumaczone są w mediach na języki narodowe. Za przykład mogą tutaj posłużyć pseudonimy braci Witalija i Wołodomyra Kliczków. Pierwszy z nich określany jest jako *Doktor Żelaznyj Kułak* (język ukraiński) // *Dr. Ironfist* (język angielski) // *Dr Żelazna Pięść* (język polski), drugi zaś to bardzo często w mediach analogicznie: *Doktor Stalowyj Mołot* // *Dr. Steelhammer* // *Dr Stalowy Młot*. Podobnie tłumaczy się pseudonimy innych wybitnych bokserów: *The Quiet Man* // *Cichy Człowiek* (John Ruiz), *Iron Mike* // *Żelazny Mike* oraz *The Beast* // *Bestia* (Michael Gerald „Mike” Tyson).

Przezwiśka i pseudonimy sportowców to dwie odrębne kategorie antroponimiczne, które we współczesnych mediach bardzo często są używane wymiennie. W odróżnieniu od przezwiśk występujących np. w socjolekcie uczniowskim, przezwiśka medialne sportowców zazwyczaj nie mają charakteru oceniającego, wartościującego. Najczęściej funkcjonują jako jednostki identyfikujące i dyferencyjne. Wartość ekspresywna i znacząca przezwiśka uległa zatraceniu. Jednak i w tej materii są wyjątki (porównaj przezwiśko *Drewniak* na określenie byłego piłkarza reprezentacji Polski – Grzegorza Rasiaka). Miano to nie funkcjonowało w odmianie dziennikarsko-sportowej, ale raczej w mediach społecznościowych jako wyraz dezaprobaty i braku sympatii dla zawodnika (fora internetowe, komentarze internautów do artykułów itp.).

W odróżnieniu od przezwiśk, podstawowym motywem tworzenia pseudonimów u sportowców jest budowanie wizerunku lub moda. Nie jest to raczej kategoria tworzona *ad hoc* (choć i tutaj zdarzają się wyjątki), ale świadomy wybór i akceptacja takiego czy innego miana przez zawodnika. Pseudonimy takie występują głównie u sportowców uprawiających różne sporty walki (np. boks, MMA). W dyscyplinach tych chodzi o kreowanie wizerunku sportowca. Łatwo tutaj również zauważyć wpływy obce w pseudonimach polskich sportowców. Jest to związane z modą nazewniczą (szczególnie na język angielski), która ma swoje uzasadnienie w mediatyzacji oraz internacjonalizacji sportu.

W obrębie przezwisk można wyróżnić klasy semantyczne i strukturalne. Osobny problem, który wymaga szczegółowych badań, to kwestia przenikania przezwisk sportowców z socjolektu sportowego do odmiany środowiskowo-profesjonalnej oraz funkcjonowania tzw. przezwisk i pseudonimów międzynarodowych. Wiąże się to z badaniami komparatystycznymi w obrębie kilku języków, por. *Kwiatek – Flowerman* (Michał Kwiatkowski). Jak już wcześniej zauważono, miana takie z reguły noszą zawodnicy osiągający sukcesy na arenach międzynarodowych. Ich popularność sprawia, że nazwy te stosują nie tylko dziennikarze i kibice z jednego kraju, ale mają one zasięg międzynarodowy.

Niniejszy artykuł nie rości sobie pretensji do pełnego omówienia złożonej problematyki. Zgromadzony materiał badawczy dotyczy tylko części dyscyplin sportowych. Zdaniem autorów może jednak stanowić przyczynek do dalszych szczegółowych badań i analiz tych kategorii antroponimicznych w świecie współczesnych mediów. Próby uporządkowania terminologicznego, klasyfikacji semantyczno-strukturalnej przezwisk i pseudonimów, wskazanie podstawowych źródeł motywacji tych antroponimów mogą zostać w przyszłości rozwinięte oraz zweryfikowane w oparciu o nowy materiał badawczy, uwzględniający inne typy semantyczne i formalne. Wiązać się to może z nową modą nazewniczą, przypisaną tym kategoriom antroponimicznym w mass mediach itp. Należy też zauważyć, iż w podobny sposób można by analizować przezwiska i pseudonimy dziennikarzy, aktorów, muzyków, polityków, gangsterów itp. Przebadany materiał mógłby w przyszłości służyć do analiz porównawczych historycznych i współczesnych przezwisk oraz pseudonimów, uwzględniających różne okresy historyczne i odmiany języka.

Literatura

- Biolik M. (1983): *Przezwiska i przydomki ludności wiejskiej (na przykładzie wsi Andrzejki w woj. łomżyńskim)*. „Onomastica” 28, s. 165–180.
- Breza E. (1978): *Pochodzenie przydomków szlachty Pomorza Gdańskiego*. „Zeszyty Naukowe UG”. Rozprawy i Monografie 6. Gdańsk.
- Cieślíkowa A. (1998): *Miejsce przezwiska w systemie antroponimicznym (historia a współczesność)*. [W:] *Przezwiska i przydomki w językach słowiańskich*. Cz. 1. Red. S. Warchoń. Lublin, s. 71–80.
- Cieślíkowa A. (1998a): *Przezwiska*. [W:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Red. E. Rzetelska-Feleszko. Warszawa–Kraków, s. 119–121.
- Cieślíkowa A. (1998b): *Pseudonimy*. [W:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Red. E. Rzetelska-Feleszko. Warszawa–Kraków, s. 135–136.
- Dawidowicz K. (2011): „Biba”, „Lijek”, „Wtorek”, „Grucha”, czyli o przezwiskach polskich sportowców. [W:] *Język w komunikacji*. T. 1. Red. G. Majkowski. Częstochowa, s. 95–102.
- Długosz K. (1983): *Proszę pana, bo on się przeżywa, czyli o przezwiskach uczniów szkół podstawowych*. „Poradnik Językowy”, nr 1, s. 25–37.
- Długosz K. (2003): *Współczesne „europejskie” nazwy młodzieżowe*. Szczecin.

- Dunaj B. (1999): *Słownik współczesnego języka polskiego*. T. 2 (p-żyzny). Red. B. Dunaj. Warszawa.
- Gala S. (1975): *Z zagadnień klasyfikacji antroponimów (na przykładzie przezwisk nauczycieli)*. „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN” nr 21, s. 43–55.
- Gala S. (1979): *Słowotwórstwo nazwisk i przezwisk ludności byłego powiatu piotrkowskiego*. [W:] „Studia Językoznawcze”. Streszczenia prac doktorskich 4. Wrocław, s. 43–87.
- Koper M. (2012): *Peryfrazy w języku komentatorów sportowych*. „Roczniki Humanistyczne” LIX, z. 6, s. 113–122.
- Koper M. (2016): *Język sportu – problematyka badawcza*. [W:] *Język i sport*. Red. A. Czapla, M. Koper. Lublin 2016, s. 13–40.
- Mrózek R. (1998): *Pozycja tworów przezwiskowych w systemie antroponimicznym*. [W:] *Przezwiska i przydomki w językach słowiańskich*. Cz. 1. Red. S. Warchoń. Lublin 1998, s. 269–273.
- Mrózek R. (2007): *Słownik motywacyjny antroponimów przezwiskowych socjolektu młodzieżowego*. Kraków.
- Myszka A. (2003): *Przezwiska uczniów i nauczycieli szkół podstawowych na przykładzie szkół w Sędziszowie Małopolskim*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”. Seria Filologiczna. Językoznawstwo 1, s. 68–86.
- Myszka A. (2007): *Przezwiska uczniowskie – nowe struktury, nowe bazy semantyczne*. [W:] *Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze*. Red. A. Cieślakowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek. Kraków 2007, s. 267–279.
- Myszka A. (2007a): *Metaforyka przezwisk młodzieżowych*. [W:] *Literatura i język wczoraj i dziś*. Red. E. Błachowicz, J. Lizak. Rzeszów, s. 104–118.
- Rosłoń M. (2011): *Mowa trawa. Słownik piłkarskiej polszczyzny*. Wrocław 2011.
- Siwiec A. (2014): *Pseudonimy internetowe vel nicki – charakterystyka onomastyczna i uzus*. „Roczniki Humanistyczne” 62, z. 6, s. 101–122.
- Skulina T. (1972): *O przezwiskach w języku staropolskim i staroruskim*. [W:] *Z polskich studiów slawistycznych 4. Językoznawstwo*. Warszawa, s. 199–213.
- Skulina T. (1974): *Funkcje przezwiska w systemie antroponimicznym*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, nr 13, s. 213–234.
- Skulina T. (1976): *Funkcje i antroponimiczny status pseudonimów*. „Studia Polonistyczne”, nr 3, s. 173–180.
- Warchoń S. (1994): *Status przezwiska w polskim gwarowym systemie antroponimicznym*. [W:] *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien*. 11. Slovenská Onomastická Konferencia. Red. E. Krošláková. Bratislava–Nitra, s. 93–97.
- Zawodzińska-Bukowiec K. (2010): *Zastępcze fakultatywne nazwy osobowe polskich sportowców*. [W:] *Nazwy własne a społeczeństwo*. T. 1: *Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*. II. *Antroponimia*. Red. R. Łobodzińska, Łask 2010, s. 431–443.
- Zgólkowa H. (2001): *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*. T. 34 (przesadnie–psychotyzm). Red. H. Zgólkowa. Poznań.

Summary

The authors present a selection of sportspersons' nicknames and pseudonyms used in the Polish and European media. The onomastic material was excerpted from the press, radio, television and the Internet. Dozens of personal names of Polish and world sportspersons were collected and analysed. The material was taken from the texts in, among others, Polish, English, German and Spanish. This paper aims at a typology of sportspersons' nicknames and pseudonyms and it constitutes an attempt to unveil the primary onomastic and language-systemic mechanisms behind such formations. Also, their semantic as well as structural-grammatical motivation is discussed.